

*Gnistor i askan*



Marie Under

Marie Under

*Gnistor i askan*

Inledning och översättning

Enel Melberg

ellerströms

## Innehåll

Inledning	7
ur <i>För tidig blomning</i> (1913)	
Den våren	17
ur <i>Sonetter</i> (1917)	
Avsked	18
I syrenernas tid	19
ur <i>Blodsmakt</i> (1919–21)	
Blodsmakt	20
A rebours	21
Rop om hjälp	22
I benkammaren	23
Ensam med mig själv	24
Hemsjuka	25
ur <i>Röst ur skuggan</i> (1927)	
Den sömnlösas sång	26
ur <i>Glädjen över en vacker dag</i> (1927)	
Idag	32
ur <i>Lyckoförmörkelse</i> (1929)	
Den vita fågeln	34
ur <i>En sten från hjärtat</i> (1935)	
Med min blick	37

## Den okända drottningen

Föräldralös	38
Delila	39
ur <i>Med bekymrad mun</i> (1935–42)	
Järtecken	40
Hemlandet	41
Julhälsning 1941	42
Soldatens mor	44
Tung morgon	46
ur <i>Gnistor i askan</i> (1954)	
I främmande land	48
Den vita timmen	49
Drömmen brast	50
En lärka	51
Långt borta	52
Morgonrodnaden brände	53
Minnenas spegel	54
Fönstren står öppna mot stjärnorna	55
Någonstans	56
Midsommarnatt	57
En syn	58
ur <i>I gränsland</i> (1963)	
Vision	60
Och en stjärna föll	61
Dessa hästar...	62
I gränsland I	63
I gränsland II	64
Sista kvällar I	65
Sista kvällar II	66
Svart vind	67

1980 avled Marie Under, 97 år gammal, på ett vårdhem i Sverige. I över trettiofem år hade hon bott på Mälarhöjden i Stockholm, hyllad som diktens okrönte drottning bland sina estniska landsmän. Hon var deras stora poet, intimt förbunden med landets historia och en som hade gett röst åt dess folk, särskilt den del som hamnade i exil. Men bland svenskarna var hon praktiskt taget okänd. I ett samtal med en annan poet har hon sagt att det kändes som att vara "skendöd".

För mig som växte upp i Sverige och kom dit som spädbarn under kriget, var hon en gammal dam som uppvaktades på alla sina födelsedagar och vars dikter deklamerades på nationaldagar och mors-dags-firanden, dikter med doft av syrener och vår men också dikter om soldatmödrar som träffade rakt i hjärtat och pressade fram tårar, eller rakryggade stolta minnesdikter om det vi haft en gång och det vi mist, dikter som sände rysningar längs ryggraden och tände vreden. Hon var en som exilesterna var stolta över, hennes namn hade till och med nämnts i nobelprissammanhang hette det, och hon var en som detta strävsamma och utsatta lilla folk kunde samla sig kring.

Man kan också säga att hennes biografi ger ett snitt genom Estlands historia: hennes farsfarsfar, en namnlös livegen bonde, lär ha fått namnet Under av en godsherre för att han kunde "göra under" med djuren, ett kvarlämnat ord från svensktiden, då herrarna var svenskar. Hennes farfar flydde från det feodala oket till fabriken, sedan livegenskapen avskaffats i tsar-Ryssland, som Estland då hörde till. Hennes far blev folkskollärare och satte dottern i tysk flickskola i Reval, dagens Tallinn, eftersom estniska var ett förbjudet språk i den ryska skolan, men



det fanns tyska skolor och Tyskland tillhörde ändå Europa, och esterna har alltid räknat sig till Europa. Där läste hon Goethe och Schiller som hon skrev av om nätterna, samtidigt fick hon en gedigen språkutbildning.

Vid den ryska revolutionen 1917 utbröt också en litterär revolution i Estland; samma år bildades den litterära gruppen ”Siuru”, där Marie Under ingick, och gruppen manifesterade sig med en Siuruafton. Succén blev stormande, debutanterna blev ömsom utskällda och ömsom hyllade, men våryran som de uttryckte satte sina spår. När självständigheten utropades 1918 var Marie Under med och bidrog till att förnya det estniska språket, allt skulle bli nytt och modernt. Till och med ett nyspråk konstruerades, som hon lånade flitigt av för att göra sin poesi rikare. Som den enda kvinnan i den unglitterära gruppen blev hon utnämnd till Prinsessan. Senare kan man nog se hennes roll som en nationell drottning.

Den första självständighetstiden, den s.k. estniska perioden varade inte länge, bara till 1940 då landet angreps av Sovjetunionen. Över 60 000 estländare blev dödade, deporterade eller mobiliserade 1940–41. Sommaren 1941 ockuperades Estland av Hitlertyskland. Så rullade Röda arméns stridsvagnar in i Tallinn 1944, samtidigt som staden bombades, och den andra sovjetiska ockupationen inleddes. 25 000 estländare flydde till väst, främst under den hösten. Bland dem var Marie Under. De flesta trodde att de skulle komma tillbaka när det blev fred och landet åter var befriat. De fick vänta ända till 1991, då den nya självständigheten utropades efter den ”sjungande revolutionen”, där folket till stor del demonstrerade sin vilja genom sång. Marie Under hann inte uppleva den.

Genom alla ockupationer har sången, liksom språket, varit en sammanhållande kraft, kulturen och folksångerna har varit viktiga komponenter i den nationella striden. I alla dessa

”tider”, förutom de korta perioderna av frihet, har esterna varit behärskade av främmande herrar och adeln har alltid varit utländsk. Många estniska soldater rekryterades till härer som slogs om deras land, vilket den gamla runoversen vittnar om:

Tyskt blod steg till sadeln,  
ryskt blod upp till bältet,  
våra mäns kunde inte mätas.

Marie Unders liv innefattar således tsarryskt herradöme, revolutioner, krig, självständighet, omväxlande tyska och ryska ockupationer, krig igen, tvångsinlemmande i Sovjetunionen och exil. Inte undra på att hennes dikter kan handla om sömnlöshet och samlingarna ha titlar som *Röst ur skuggan*, *Lyckoförmörkelse*, *Blodsmakt*, *Under bar himmel* eller *Med bekymrad mun*. Den senare kom ut 1942, i 8000 exemplar och med en ny upplaga följande år, och man får då tänka på att Estland bara hade drygt en miljon invånare. Senare i exilen tillkom bl. a. diktsamlingen *Gnistor i askan* (1954) och den estniske poeten Jaan Kaplinski berättar hur han som ung man på andra sidan järnridån fick låna ett exemplar, som hade smugglats in och som han kopierade i smyg, varpå han blev inkallad till förhör hos säkerhetspolisen.

Men det är inte bara som nationell hjältinna och ikon som Marie Under framstår för mig. Inte sedan jag i tjugoårsåldern upptäckte hennes erotiska dikter. För hon hade ju också varit ung, denna ärevärdiga gamla dam, hon hade varit ung när Estland var ungt. Hon hade till och med varit så frispråkig på sin tid, att hennes debutsamling *Sonetter* väckte sensation och offentlig skandal när den kom ut 1917, och flickskoleflickor läste den i smyg och gömde den under huvudkudden.

Det hade kommit en tid av ”nationellt uppvaknande” under

andra halvan av 1800-talet då man började teckna ner estniska folksånger, ofta sjungna av kvinnor, och det estniska national-eposet *Kalevipoeg* skapades av läkaren och författaren Friedrich Reinhold Kreutzwald med det finska *Kalevala* som förebild. Vid sekelskiftet hade det börjat jäsa bland Rysslands minoriteter och efter en ihärdig kamp mot ryska och tyska herrar för bättre ekonomiska och kulturella villkor hade en kursändring från konservativa bondeideal till en mer radikal omdaning av ståndssamhället skett. Som 18-åring fick Marie Under plats som kontorsfröken på den socialliberala estniska tidningen *Teataja* (Budbringaren).

Vid samma tid bildas i universitetsstaden Tartu en litterär och politisk sammanslutning, "Det unga Estland", politiskt vänsterorienterad men litterärt anhängare av "l'art pour l'art". Marie Under gifter sig och flyttar till Moskva, men hennes debutdikt kommer med i gruppens första litterära kalender, som har sin förebild i den ryska *Mir Isskustva* (Konstens värld). I samband med 1905 års revolution i tsarryssland och repressionen som följer efter den flyr ett stort antal estniska författare till Finland, bland andra de radikala författarna i "Det unga Estland", men när Marie Under och hennes familj återvänder till Tallinn från Moskva kan hon hålla litterär salong med sina tidigare vänner från tidningen hon arbetat på. Estoniateatern öppnas 1913 och man spelar Strindberg, Ibsen, Hamsun, Maeterlinck, Hauptmann och Tagore. Marie Under har skrivit en prolog till premiären. Det är under festligheterna vid öppnandet som hon träffar författaren Artur Adson. Men världskrigets utbrott sätter streck för de litterära samkvämen i hennes salong.

Den unge Adson ägnade sig åt att renskriva hennes dikter och vid februarirevolutionens utbrott 1917 har han samlat ett hundratal. Och hon gör något så skandalöst som att hon, två-

barnsmodern, skiljer sig från sin man och flyttar ihop med den sex år yngre Adson. Han kommer sedan att bli hennes litterära vapendragare och livsledsagare och flyttar till och med in i hennes rum på vårdhemmet i Stockholm när hon blir gammal, där han stannar vid hennes sida fram till sin död. (Artur Adson dog tre år före henne.)

Författarna i "Det unga Estland" som har varit i exil sedan reaktionen efter 1905 års revolution, kommer tillbaka och en ny litterär yra bryter ut. Man sitter på caféer och diskuterar på dagarna och i Adsons vindskupa på nätterna, och tillsammans med tre andra unga män bildar han den tidigare nämnda litterära gruppen "Siuru" (namnet tas efter en mytisk fågel i *Kalevipoeg*). Gruppen är påverkad av vindar utifrån: tysk expressionism, italiensk och rysk futurism, fransk symbolism, Hamsun och andra internationella storheter. Marie Unders *Sonetter* kommer inom knappt ett år ut i tre upplagor.

När Marie Under blir utnämnd till Siurus prinsessa får Adson titeln "pagen". Detta förhållande kommer att prägla deras offentliga roller; från prinsessa blir hon drottning och från page blir han vapendragare, eller impresario.

Estlands korta självständighetstid, som inföll mellan världskriget, blev en explosion av framtidstro och nyskapande; man försökte ta igen allt vad man gått miste om under sekler med främmande herravälde. Undervisningen fick fart, kulturen blommade upp, språket förnyades. Nya ord och böjningsformer konstruerades. Marie Under har som tidigare nämnts en stor del i språkförnyelsen. Det gällde att visa att estniska är ett uttrycksfullt och böjligt språk, ägnat åt poesi och moderna erfarenheter.

Under använder nyskapade ord blandade med arkaiserande, hon utnyttjar allitterationer, inrim och slutrim, dessutom ofta bundna former som sonetter eller ballader. Detta gör henne

extremt svåröversatt. Hur ska man överföra rytmer och klanger från ett finsk-ugriskt språk med kasus, där ordens ändelser är så böjliga och lättrimmade att det faller sig helt naturligt, till mer fastlåsta germanska språk med en annan grammatik? En översättning är ju alltid en kompromiss och i den här har det klangliga och rytmiska i viss mån fått ge vika till förmån för metaforerna och stämningen. Dikten "Föräldralös" har jag burit med mig under många, många år. För mig genljuder i den en språkvärld, en klang och melodi som har med barndomens ramsor och ballader att göra, samtidigt som den framkallar en bild av utanförskap, alldeles på kanten av ett lockande, flimrande vatten. I översättningen har denna bild överförs till en annan versform, i andra dikter har det blivit andra kompromisser. Där det har känts naturligt har jag försökt antyda rim och meter. Men jag har valt att inte slaviskt följa formen, för att undvika att ge dikterna en alltför "gammaldags" prägel vilket rimmade dikter gärna får på svenska, särskilt om man måste kasta om ordföljden för att få till rimmen. För övrigt håller sig Marie Under inte heller slaviskt till någon form, även i det är hon suverän och gör det som faller sig enklast för henne.

Trots svåröverstigligen språkbarrärer har jag velat ge en bild av denna nationella ikon med sina många ansikten genom de självporträtt hon ger i sin lyrik: de tidiga impressionistiska bilderna av en förväntansfull ung brud som ler halvt blygt, halvt kokett emot oss i den tidiga kärlekslyriken, inramad av en soldränkt trädgård full av doftande blommor, eller de nordiska vita nätterna. I dessa dikter finns gott om metaforer från en ung kvinnas garderob och landskapet får mänskliga drag, naturen är en smyckad brud och överallt finns kläder som väntar på att bli lättade, landskapet är besjälade och har fått kropp, en kropp som rodnar, sväller och längtar efter beröring. Själv var hon i trettioårsåldern när hon skrev dessa dikter men hon ger

en bild av sitt ungflicksjag, detta jag som den nya förälskelsen framkallar, på en gång skälvande och självmedvetet.

Men i nästa porträtt har hon antagit rollen av en profetissa, ansiktsuttrycket är allvarligt, bekymrat, förtvivlat, frågande, anklagande, svartvitt som en teckning av Käthe Kollwitz, med tårda drag och svarta ringar under ögonen av vaka och sömnlösa nätter. Hennes folk är i fara, världen tränger på. Med en "röst ur skuggan" manar hon i "Den sömnlösa sång" fram ett somnambult tillstånd, ett traskande i takt med blodets eget dunkande, som genom rytmen nästan känns fysiskt, och bilderna pendlar på gränsen mellan dröm och vaka.

Hon förblir dock inte i ett stämningssläge, stämningarna och självporträtten växlar som världshändelserna. Från sömnlöshetens maniska lunk kan vi hamna i sinnligheten och humorn i "Glädjen över en vacker dag", en lycka över stort och smått, över byxlösa barn, drillande fåglar, träd och småkryp. I samlingen *En sten från hjärtat* hämtar hon motiv från såväl bibliska historier som gammalestniska ballader. I "Delila" demonstrerar hon sin förtrogenhet med Bibeln när hon bland annat anspelar på att Simson gjorde facklor av 300 rävar för att bränna ner säden för filisteerna (i Domarbokens femtonde kapitel). Från äldre ballader och myter rasar vi så rakt in i krig och exil, där hon intar rollen av en nationell moder, en Mater Misericordiae som tolkar sitt folks lidanden. Hon lever sig in i en mor som ser sin unge son bli soldat, och i dikten "Juhälsning 1941" riktar hon sig till alla de 10 000 som Stalin lät deportera till Sibirien sommaren innan, hon hälsar till dem genom stjärnhimlen; det estniska ordet "täht" betyder både stjärna och bokstav.

I exilen fortsätter hon att ge röst åt sitt folk, samtidigt som hon ägnar sig åt självrannsakan och analys. Det finns ofta ett självvironiskt drag i hennes mer personliga dikter. Från ett känslotryck som kan närma sig patos och extas är det inte långt till

nykter sinnlighet. Det är här man hör hennes omisskännliga röst, men framför allt finns den i språklekarna och klangerna. På äldre dagar, i exilen, sitter hon som vilken kunglighet som helst, på ett visst avstånd från sitt folk men med en blick på dess öde, och för dess talan. Samtidigt känner hon sin egen död nalkas. Hon kanske är i större balans men sensibiliteten finns kvar: "Dagarna svalnar inte ens mot kvällen".

Man får en känsla av att hon var en mycket skör person, som egentligen skydde offentligheten. Hon släppte inte många in på sig. Men till skillnad från Nelly Sachs, som samtidigt befann sig i exil i Sverige, ingick hon i ett nationellt sammanhang, och hon hade en man som beskyddade henne och värnade om hennes integritet. Artur Adson stod som offentlig talesman i dörren till diktarrummet och bevakade vad som kom in och vad som gick ut, och såg till att "Poetissan" inte fick störas. Nelly Sachs blev i kraft av sitt utanförskap och det judiska trauma hon skrev om, men också tack vare sitt germanska språk, uppmärksammas i svenska litterära kretsar. Marie Under förblev, på grund av dåtida politik, innesluten i en exilmiljö och ett obegripligt språk. Men hon fortsatte sitt eget förmedlingsarbete genom åren som översättare av världslitteratur till estniska. Hennes sista diktsamling *I gränsland* som kom 1963 när hon var 80 år gammal innehåller förutom 10 egna dikter översättningar av svenska, finska, lettiska, litauiska, ungerska, tjeckiska, ryska, tyska, franska och engelska poeter.

I sin roll som landsmoder följer hon Estlands första stora skald som skrev på nationalspråket, Lydia Koidula, som på sin tid, andra halvan av 1800-talet, också blev en samlade figur för landet, långt innan det blev en nation. Den estniska lyriken har alltsedan dess varit förbunden med folkets egen historia och har från början burits upp av kvinnor.

*Enel Melberg*

## Den våren

Nu kommer dessa vita nätter igen,  
då varken himmel hav eller jord  
får sova, i mänskobarnens blod  
sjuder det, som kol glöder kärleken.

De vita nätternas kedjor av silver,  
vattnen kommer från fjärran med sång.  
Dofterna har vaknat darrande av inre tvång  
i blommornas mjuka famn av silke.

Då glänser stora ögon med en hemlig glöd  
och vindarna rör om i mina gyllene lockar –  
Vem vävde in mig i dessa drömmar – vem!

Och mina läppar sväller och blir röd-  
rödare – ingen kommer kunna kyssa bort,  
de många kyssar som har mognat på dem.

## Avsked

När i din famn stark visshet fick min kropp:  
det är ödet som har låtit oss få smaka,  
nu finns det ingen väg tillbaka –  
kom den kyliga kvällen och satte stopp.

O, hängde det på oss, då fanns det hopp:  
jag är din kvinna, är din unga brud.  
Vi har funnit varandra och ett bud  
om ständig närhet mellan oss sätts opp.

Men dödsdömd är ju kyssen på din mun,  
nu faller armens bojor från min bröstorg  
och lystna läppar lossnar om en stund

och mellan oss finns avskedets tunga sorg.  
Vi håller ännu fast varandras händer  
som inför en resa till fjärran länder.

## I syrenernas tid

Häggens flingor har redan sagt farväl  
men bakom huset blånar varje buske,  
alla knoppar brister ut av rena lusten:  
syrenernas tid är här.

Och om närterna får jag inte en blund:  
som en ässja glöder hjärtats städ –  
Syrenernas tid är här!  
Hur kan jag sitta still en sådan stund!

Men du är inte här – varför är dagen  
då så full av blåblodiga blomsterhängen?  
Varför är natten så frikostigt ljus

och sänder dessa dofter runtom sängen?  
Så svårt att ensam bära all skönheten,  
för du är inte här, så att jag kan ge dig den.

## Blodsmakt

Aldrig var livet så blodigt, aldrig så fast i dödens grepp:  
helvetet kokade över från underjorden och släckte himlen.  
Döden klampade omkring, stöddig, matglad, tog stora tuggor,  
miljoner unga tog han med sig på sitt hemska skepp.

De dödas blodiga kransar vissnar vid bergens fot,  
som tak över ett förruttnat bröst seglar korpens vinge,  
likens gula ben ledsnar i dalarnas skuggor.  
Leriga fågelnäbbar bökar i en bärblå läpp.

Över vaxrosstelheten står stjärnorna, över sörjan.  
För varje stupad bugar sig vinden dock,  
följd av klagan, som saknar ände, har ingen början,  
breder över var och en sin breda uppburrade rock.

Bakom Gud har änglarna suckande fallit ner:  
de sörjer allt ungt blod som måste rinna  
och redan når himlen. De vänder sig sorgset om och ser  
hur deras stelnade vingar får en rosa hinna.

## A rebours

Och så har det alltid varit och så skall det väl alltid förbli:  
Jag får ingen sömn, ingen frid, ingen frid, ingen frid.

Jag dricker glädje, men något i mig vill ändå lida,  
det är listigare än jag: ur lyckan silar det bara fram pina.

När alla ljus har tänts hos mig som vid en helg, som till en fest,  
då flammar det upp en brand, för en häftig förintelse, det vore bäst!

En drift att häftigt kasta sig i någons armar som i en rosenhäck,  
för att bli rispad av taggar i blomsterregnet, trotsig, vild och käck.

I en sötsliskig, fadd lycka, fylld av självföraktets lidelse,  
blandar jag en giftbägare skummande av hundratals tvivel.

Och mitt i en rosig stämning river jag av den som en rutten tråd  
och drar mig undan i kolsvart glödande, slutna, dunkla vrår.

Att lättsinnigt tacka nej till fester, för att bli fattig och fri,  
försaka krims-krams, säga nej till alla gåvor, och stolt förbli.

Och smycka sig med stolthet så skinande blank av ingenting.  
Och kasta bort dagar och nätter på att skratta åt allt omkring.

Och känna lust och vifta bort den och inte dricka först  
ur bägaren, att vända ryggen till, bli ensam och dö av törst.

## Rop om hjälp

O, Herre, kom ner, bli till människa!  
Du leder oss alltför högt uppifrån. O, kom ner och se  
hur ungt blod blir förspillt. O, bejaka inte  
sådana rasande slakter. Dödens rike är ditt rike.  
Kom själv. Varför sänder du solstrålar och vär  
på svärdens stål,  
som just har borrar i en broders inre?  
Alltför högt uppifrån har du beskådat våra bedrifter.  
O, Herre, kom ner, bli till människa!

Här finns mycket att göra: Varje själ väntar dig,  
o, kom! Tala själv ifrån tribunen,  
för våra profeter här är inte så värtaliga  
och livet är så kort: varje timme – står inför döden.  
Gå igenom frontlinjerna, och stig från krigszonerna  
in i hemmen, där hungersnaran är hårt tvinnad.  
Sitt på de sårades sängkant.  
Din blick som rannsakar hjärtan och njurar,  
varför är den sluten nu? Eller har den mattats  
på dig, gamle Gud? Rädda de förslöade sinnena!  
Sista tiden är inne: Varje själ väntar dig.

O, Herre, kom ner, förbarma dig!  
Slå oss med godhet och gjut en gång storsint  
nåd över oss. O, trampa inte  
människosläktet ner i farsotsdyn som flugor.  
Genom mina läppar ropar miljoners läppar till dig,  
Tunga klagovindar stiger mot din tron,  
o, Herre, kom ner, förbarma dig!

## I benkammaren

Vinden gnager ner äpplena från trädet, spottar dem i gräset –  
mig spottar kvällen ut i den lurande faran.

Dagen holkades ur och blev nattens tryckande grotta,  
en tummelplats för spöken och synvillor.

Hela världen är som befolkad av kadaver,  
och vem manade fram denna beniga hand

som bläddrar bland förgångna dagar i en förkalkad bok  
och pekar framåt på tomma, tafatta blad?

-Som om alla hade dött och jag blev ensam:  
bakifrån, från sidan och framifrån trycker väggen på.

Och jag ser in i mig själv – grinar inte där i bröstets kista  
själens nerblodade grimas emot mig?

Och ljudlösheten, den dånar som en våg. Men  
ändå har min tystnad liksom kallat fram någon.

Jag böjer mig, jag stretar inte emot mer:  
en gång måste man ändå träda över sig själv.



## Ensam med mig själv

Skamlöst mot rutan trycker sig  
natten, spöklik, naken, månlös,  
och jag har åter lämnats ensam  
och ställts ansikte mot ansikte med mig själv.

Ha, ha, där är du! Och dina vingars vithet  
har söplats ner med dy, i din blick finns svärdets hårdhet.

Din duk på bröstet har slitits sönder,  
dina fötter är leriga och blodiga.

Din källrena klänning har blivit besudlad:  
och det är mitt eget fel, mitt eget fel.

Min fiende, min vän, förlåt:  
vi är försvurna till varandra, du och jag.

Och det skär till i mig, jag börjar tycka synd om mig-dig:  
du sanning, jag – överkluddad falskhet!

## Hemsjuka

När kvällen samlar samman mig från dagen:  
rycker hand ur hand, fötterna från stigens sand,  
ögonen ur boken, alla lemmar från den sorgsna timmen,  
hämtar hem solen som en liten son,

dröjer jag – leken är över – en tom kraftlöshet väntar:  
solen föll i skärvor, dagens brokiga glas sprack;  
när jag sluter ögat slocknar lampan samt månen  
och stjärnorna – hela världen ligger i stoftet.

I den ramponerade hängaren den tomma rockens ruin.  
Skon, som hade börjat leva när den bars, dog nyss ifrån foten,  
bordet, stolen och kammaren föll samman,  
i spillrorna blommar blott den odödliga själen:

Lossnad ur de slappa lemmarna  
saligt sorgset på längtans pir,  
befriad ur det timligas sjuka grepp;  
i evighetens grönska slår den ut – ett vitt hänge.

## Den sömnlösas sång

Svarta skuggor runtom dörrar,  
oxarna har slutat plöja,  
nu kan vilan inte dröja.  
Äta, dricka, så till sängs,  
snart har sömnen klubbat alla,  
snart i alla stugor trängs  
träl och få och deras herrar.

Bara mig  
tar den ej.  
Varför? Åter har det runnit över.  
Alla mina oförrätter  
flyr jag under dessa nätter,  
jagas av en hund,  
som runt mig,  
bakom, framför  
hela tiden nafsar,  
hoppas, tafsar,  
springer, snor.  
Skräcken är så stor.

Svarta skuggor runtom dörrar,  
hänger där likt sorgefior.  
Sovande i alla hus;  
som i kistor i sitt rus.  
Om natten ligger alla lik,  
liten död åt var och en; ingen  
skonas. Bara mig den bryter ej.

Herre slav och boskap sover,  
dumma miner, tänder grinar.  
En är svept i sidentäcken,  
en har snott sig in i halm.  
Varje spädbarn, kvinna, man,  
var och en av dessa kan  
finna sömnen, njuta drömmen.  
En har somnat under älskogsrus,  
enkelt som vid brasans ljus,  
medan munnen diar kyssar.  
En har domnat i ett dikes slam;  
grus vid halsen, grus i famn.  
Om på skeppsdäck eller strand,  
egen bädd, i annat land,  
på en klippa eller gräsplätt,  
alla somnar in så lätt.  
Någon sover snodd som stängel,  
någon annan likt en ängel.  
Även bödeln har fått vilan,  
lugnt och stilla, trots att offret än  
är varmt, ingen ånger känner han,  
trots att blodet inte stelnat än på bilan.

Bara jag får vaka, inte smaka  
någon sömn.  
Inte ens mot fågelägg har jag begått  
ett mord.  
Som en tiggerska jag fått  
samla smulor ifrån rikas bord.

Jag kan inte sova. Det kan varje barn och få.  
Oavbrutet rullar bommen i min väv.

Varför väver ingen  
mig en svepeduk?  
Varför lägger ingen  
lindring i min buk?  
Varför är det bara mig,  
bara mig man väcker,  
bara jag som har fått nej?

Alla andra njuter gott  
av den sömnbärssaft i övermått,  
som alltid gommens törsteld släcker.  
Ingen liten vindil dock  
strör vallmoblad uppå  
mina matta ögonlock.

Du som straffar, straffa då,  
svara bara!  
Var göms min sömn, var finns bedövningen?  
Skall jag vara  
evigt sömnlös, får jag vaka nu igen?

Ständigt törsta får jag,  
varför, varför når jag  
inte med min tunga eller hand  
fram till vallmobägarns ljuva rand?

Munk, soldat och präst,  
kung och drottning, man och fru,  
alla sover nu som bäst.  
Självklart sover Gud,  
trinda änglar runt hans tron.  
Någon sover stående.

Bara jag,  
sömlös, ständigt gående,  
detta sömnens fattighjon,  
bara jag av alla visst,  
som får lida denna brist.

När jag raglar fram såhär,  
våt av snö och slask,  
skakad hårt av vindens dask;  
benen tyngda ner av blyskor,  
runtom vristerna en boja,  
kastad ut ur varje koja,  
brister nästan bröstet på mig,  
utan att det kommer ljud:

har jag fått en skamfläck,  
sömlöshetens märke, kanske hör jag inte hit ...  
är jag alls ... en mänska?  
Kanske bör jag fara dit  
ner i undervattensvärlden  
varifrån jag farit vill?  
Är jag möjligtvis en näck,  
en som tappat vägen, båten blå,  
den som borde föra till  
landet jag vill nå,  
landet under sanden,  
där nu spåren suddats väck?  
Ingenstans finns vägen ut,  
eller räddnings vita bäck.

Kanske vålnad? Är jag det?  
När ska detta få ett slut?

Varför gal ej någon tupp?  
När ska gryningsljuset rinna upp?  
Låt en vidrig varglukt stiga fram ur snåret  
för att sätta mig på spåret,  
låt nu ulven vifta med sin svans  
i ett kärr och dra mig ned!  
Jag skulle bara lockas av hans  
girigt lystna blick och följa med.

Om en silverkula som  
likt en fjäril hastigt kom  
susande från ingenstans  
riktad mot min famn,  
fick jag frid.

Ingenstans finns rum för mig,  
ingen vila från min strid,  
eller, lilla hund, för dig.

Jag får traska mer och mer,  
vandra som en vaksam nattvakt.  
Överallt, som i en bula  
tickar varje cell i takt;  
under pannan, fotens sula,  
handlov, hals och bröst,  
ända tills jag segnar ner.

Lunka på! En ensam tall:  
Grenarna har svepts i rimfrost.  
Ut ur molnet sträcks ett stjärnfall.  
Även sinnet klarnar upp en stund.

Lunka på! Inte en blund!  
Tårepilens sega rot  
har fått en snölapplapp på sin fot.  
Här i detta mjuka dun  
vill jag trycka ner min panna,  
göra mig immun,  
släppa taget, och få stanna.

Evighetens vida sömntält  
omger mig, som gravsten, tyst.  
Ner i detta vita stjärnfält  
vill jag doppa tinningar som bankar,  
svalka mina onda tankar.

Tänker ynkligt för mig själv:  
Inte säger jag ett knyst,  
ingen allmosa begär jag.  
Om jag med min mun, mitt hjärta  
kunde smälta isens lock,  
komma ner,  
ner i mullens mjuka svärta,  
överlämna dit mitt liv och  
inte se tillbaka mer!

Hör du, jycke, hör du sloköra,  
det är nog det,  
det är nog det  
vi har att göra.

## Idag

Gröna pumpen står berövad halmens krinolin.  
Sparvarnas näbbar är fulla av sentenser.  
Full av sunnanvind är kuskens pelerin.  
Flugor vaknar mitt bland flätor i frisörens fönster.

Dörren sparkas upp och ungar utan byxor gapar,  
ut väller de, ur den mörka svalen, ut i ljuset.  
Vintern lång var de i vägen, knuffade runt hela huset,  
nu spetsas öron, ögon gnuggas och luften lapas.

En och annan smutsig snöfläck har glömts kvar på gården.  
Vid verandan gror syrenen, liksom humlebården.  
Under fönstret invid videung, en rosaskaftad klunga,  
solar sig en flicka; hon har sjuklig lunga.

Äppelträden står nykalkade och malliga på rad:  
dofter, grönska, rodnad, sötma sväller, spritter,  
sjuder, samlar sig i stammens ådror, rötters gitter,  
jäser, delas; några blir till blommor, andra blad.

Bryggurvagnen far förbi med hiskligt skrammelljud:  
drängens förskinn prasslar, hans smorda stövlar trummar.  
Om flaskornas hals faller den unga solens brud,  
där det kluckar glatt och ölet skakas om och skummar.

Mot mig kommer en poet: svanens längtan i hans bröst,  
leende runt munnen, cigaretten i som tröst,

– hej, hej! vinkar han, ärmen kort men stegen långa.  
Först av alla känner han att rum och rock har blivit trånga.

Broder, hälsa dina vägar och all din luft från mig  
och den lilla fröken som där framme säkert väntar dig,  
fågel rödbröst uppå mullen som man nyss har vänt  
och det välkänt okända samt det oväntade som är känt.

# Den vita fågeln

(ballad)

Lyssna, lyssna, hör: vilket brus, hela himlen fylls ut –  
han kommer igen, han kommer igen, som året förut.

Från Lappland, ja från Lappland, där frosten och pesten bor,  
därifrån kommer han och hans svans den är hiskligt stor.

Lyssna! Men av lyssnande kommer man ingenstans –  
Titta, ja titta, snart ser man det vita huvudet hans:

Kammen, så röd, som med blod är den smord;  
Vita vingar, öppna som grindar över hela vår jord.

Vit är den, väldigt vit, och inte svart är den här,  
inte som andra onda fåglar, som kommit med besvär.

Som en blodig yxa drar hans röda kam  
en blodröd stig genom molntäcket fram.

Åter breder han ut sina vingars vita flak,  
åter kastar han lystna blickar ner på våra tak.

Åter lockar han upp ur vass och snårskog,  
allt som finns av orre, snäppa, and och spov.

Genast tystnar deras kutter, älskogskvitter,  
och den brokiga skaran, upp den spritter.

Och mittibland dem så rör han, en snövit nojd:  
i långa dagar, i långa vita nätter, upp mot norr.

Åter kommer han som förr – mäktig är hans vinges bredd –  
Till Lappland, till Lappland, fågelflocken nu blir ledd.

\*

”Jag är en jägare jag, och säker är jag på handen,  
men nu blir det inte mer nån fångst vid stranden.

Därför ska jag ta min bössa och skjuta ner  
den vita skurken, så finns han inte mer.”

”Å, är din bössa gjord av rönnens kvist,  
annars kan man inte ta den, det är visst?”

”Nej, men själv så kan jag skjuta sedan barnsben,  
och skjuter ut det svarta ögat uti skallen på den.”

”Har du rökt din bössa med en timjanskvist?  
Om inte – då får du smaka på hans list.”

”Strunt i bössan – själv så är jag skarpskytt ju,  
snart så är den lapska höken sprängd itu.”

”Har du ätit nattvardsbröd? – hur vågar du rata’t!  
Annars kommer du inte att ta kål på den satan.”

”Gudbevara! ... min jaktlycka har alltid varit god,  
har fällt mängen älg som i vägen stod.”

”Hand och lycka räcker inte ... har du då en silverkula?  
Utan den är inte skottet värt en smula.

En vanlig kula vänder om och du blir till slakt.  
Sådan, just sådan är den fågelns makt.”

”Ingen silverkula”, sa han, trotsig i sitt sinn,  
såg på handen: ”Men – jag har en silverring...”

\*

För en sekund såg han vad som var sant:  
ty denna lilla ring, den var en kärlekspant.

Han mindes en stund i hopp och tro,  
ty denna ring, den var en kärleksbro:

Hur logen doftade av kamomill och kumminkvist,  
den blonda flickan invid honom, så rörd och tyst.

Hon var så stilla när han han smekte hennes kropp,  
så tog hon ringen och trädde på hans fingertopp.

Han såg också hennes ögon, klara, blå som lin –  
Ändå tog han ringen – ”Segern skall bli min!”

Så laddade han bössan med ringen, ett skott small av –  
Hur kunde plötsligt hela bröstet bli till smärtans hav!

Han föll baklänges ner på ängen, ringen i hans lunga,  
ur den sipprade så sakteliga blodets röda tunga.

Han dör och sluter ögonen – segern var inte hans ändå!  
Över himlens trasor jagar den dödsfåglen segerrikt på.

## Med min blick

Med min egen blick bär  
jag himlen ifrån stranden dit bort;  
samlar avståndet att bli  
brus över bröstets begär.  
Plötsligt är plågan förbi.  
Månen täcker våndan i mig.  
Stjärnan i ögat – under mitt ögonlock  
bär jag den till bädden åt dig.



## Föräldralös

*(ballad)*

Invid sjö, tryckt i jord  
hukar huset, sidan i –  
vågskvalp mot taket ekar,  
måsar vid tröskeln står.

Kvällning och hopens glåpord  
haglar när hon går förbi,  
glopar står där och pekar;  
stackarn hämtar sitt får.

Hon håller andan, stum.  
Gråter och låter små tår  
svalkas i havets skum,  
flätar ax av sitt hår.

Kallar så tärnan, ropas ett namn?  
Månen strör guldsand i vattnets famn  
– vägen både så ljus och så mörk däri –  
böljeglitter om halsen hon får ...

Invid sjö, tryckt i jord  
hukar huset, sidan i,  
vågskvalp mot taket ekar,  
tårar till tröskeln når.

## Delila

Du kryper i min famn så mätt på dåd  
och sover redan, trots att jag vill mer –  
det är andras åkrar som du åter har bränt ner?  
Trehundra rävar – vilket bål!

Jag såg hur du bröstade dig för varje låga –  
Nu klipper jag bort lockar ur ditt hår.  
Ha! Det är inga löpska hyndor som får  
lust till nakna nackar – nu krymper din förmåga!

Likt lodjurshonan får jag blodad tand:  
Vems blickar håller du i sömnens land,  
vad döljer läppens amorbåge där du ler? –

Din muskelkraft har blivit matt,  
nu trampar jag runt i testarna så glatt.  
Seså, städa undan bocken, filistéer!

## Järtecken

Och åter stillnar alla bäckar av blod,  
och brutna ben och armar växer ihop  
och nedrasade hus byggs upp igen.

Fosforgyllene människomärg har gött marken,  
där barnen åter löper omkring i gräset.  
Av blodströmmarna har det blivit en mängd små blommor,

som plockas av oskyldiga händer. I kammaren  
är Kristus på väggen sorgsnare än någonsin: förstenade  
brodershjärtan. Blott mödrar sörjer än ibland.

Men vid midanatt – är det inte ett järtecken som ylar?

## Hemlandet

Många har passerat här förr,  
inte ens deras skugga syns mer;  
de som har gått i deras fotspår,  
inte ens ormar kan vädra dem.

Stigen är tät av stenarnas möda;  
av förlorade liv dallrar myrarna ...  
Ändå! Sädeskärvar susar;  
axlarna rätar upp sina kapade vingar.

Tyngden av förfädernas steg  
stimulerar än fotsulan:  
de föll här i jorden för all tid,  
den dånar av slagsmål, dåd och smärta.

## Julhälsning 1941

Stillsam vandring på en julsnöstig  
över detta arma fosterland.  
Varje tröskel manar; buga dig,  
Varje hus bär sorgeband.

Vredens gnista glöder dock i askan,  
smärtan ömmar, sinnets tyngd är svår:  
Kan inte känna mig helt renvaskad  
när jag på den vita vägen går.

Att det finns så tunga ögonblick,  
som kan ligga över en som kistlock!  
Om man ändå nådegåvan fick;  
om man kunde gjuta tårar dock.

Känner mig som en som bakåt ror:  
Ögon inställda på det förflutna –  
bakåt – ändå ditåt där jag bor...  
Men de andra – utan hem, förskjutna...

Ständigt tänker jag på dem som fördes  
bort från oss; upp mot himlen när  
deras brist – som om också vi berördes  
när till bädd och dukat bord vi går!

Stilla suckar jag, mera som en undran,  
kan inte tro att det blir sant en gång:  
Kommer nånsin vi med våra munnar  
kunna stämma upp en glädjesång?

\*

Ljus och mörker smälts ihop i fart,  
upp i stjärnor sviner stundens tid.  
Solnedgången rymmer gryningsstart.  
Natten blir nu plötsligt öppen, vid.

Allt är andakt, allvar, helighet,  
silvret smälter på min ögonfrans.  
Något drar mig utan att jag vet;  
kallar denna stjärna mig nånstans?

Plötsligt känns att deras arma blickar  
också vänds mot stjärnorna idag,  
vilka mot de fångslade nu nickar.  
Deras hälsning, smärtsamt, hör då jag.

Detta är ikväll vår dialog,  
tecknen där som lyser – läs, o, läs! –  
Tusen munnars tal åt alla som dem såg;  
stjärnans glans är varm av andedräkt.

Se, nu krymps det fält som snön bekläder.  
Stjärnorna är språket som vi har,  
som om vi på samma gång beträder  
vandringsstigen – halva vägen var.

För en stund förstummas frågan: När?  
– När? som under tvånget spratt.  
Och vi möts på himlavalvet där,  
ansikte mot ansikte i denna natt.

## Soldatens mor

Dina hårda händer ska du ge mig –  
jag vill hålla dig, min tappre krigsman,  
i kors lägger jag snart mina för dig  
för dig och dina vapenbröder, allt jag kan.

Kinden din är nu så manlig så –  
när du gick, var du en pojke än...  
kom, kom bara närmare ändå –  
allvar har du fått i skog och kärr.

Barnaögon! ... men som om de kände  
allt som världen har av hemskt och kallt,  
som de visste mer om vad som hände  
än de borde – som de visste allt.

Stå där inte stel och stum att skåda  
med din mun försluten och sänkt blick.  
Livet, Döden – vilken av de båda  
har valt ut dig, vilket märke var det du fick?

\*

Vill inte släppa dig ifrån mig än;  
men hålla kvar dig vid min barm;  
snart får jag korsa händerna igen  
och hålla tanken på dig varm.

Verket väger upp din möda, visst;  
det skall eftertiden löna dig.  
Därtill lägger jag min möda, brist,  
så att verket ditt blir skönare.

Jag välsignar dig: Gå dit du skall!  
trots att rösten inte längre bär;  
jag är ingenting i detta fall –  
vi får återses – härhemma eller där!

Och du går, snön sveper över dig,  
det lättar något i mitt sinne:  
som en vit flod för den dig med sig,  
den täcker dig som en änglavinge ...

\*

Ut ur mina händer slets nu dina,  
fuktiga där nyss tårar fallit ned.  
Nu korsar jag lugnt mina  
för dig och dina vapenbröder med.

Mer än så ryms inte i min dröm.  
Nyss rörde jag vid ditt bruna hår –  
som man hade ryckt mig ur en sömn –  
redan sopar stormen dina spår ...

Ut i dessa vida snöfält går du,  
änglavakt ger jag dig som stöd.  
Väntar stilla tills du kommer åter;  
med dig har du: seger, frihet, bröd.

Om den väver svepeduken åt dig,  
denna väverska av is och snö,  
skulle ändå du ju finnas hos mig:  
i mitt hjärta kan du inte dö.

## Tung morgon

Månens vita fågel flyger redan iväg  
och stjärnorna bleknar på himlen;  
Under foten växer marken till igen,  
ögat har grävt sig ut ur sömnen.

Du spirar fram som en gren på dagens träd,  
men stormen drar fram över allt som är krossat,  
brakar loss över dig: du går med blicken sänkt,  
om du reser dig skall du brytas ner.

Denna gryningstimme är svart-röd och mörk,  
hårdare än en sten i din hand,  
och ändå ville du smälta snön  
och så några korn i ditt land.

När strålarna klirrar mot fönstrets glas  
blir skuggorna allt tyngre.  
Rynkorna runt munnen fryser andedräkten till is  
och det är inåt som du skriker ...

Att solen lyser på dig känns nästan som en synd,  
att håret och fötterna smeks av ljus:  
när andra kvävs av vatten och luft  
och det är gråt i alla hus.

En tid av faror har fallit över våra liv –  
Vem kan väl värmas upp till glädje idag?  
Varje handfull jord – snart på en grav  
och våren sölas ner av ondskans dy.

Se, barnen tumlar om i lek  
i skenet av maskrosornas gula eld ...  
Vad livet är mäktigt men dess följesven,  
döden, är mäktigare i denna tid.

## I främmande land

O, hör, vad är det som låter där  
och kvicknar till av min smärta?  
O nej ... o ja ... det fågelkvittret  
kommer ju från dungen därhemma.

När jag reste därifrån, så vägen lyste  
av asplövens rodnad ...  
Sen dess frågor jag alltid,  
och tänker bara: när?

Den tanken blev mitt mål och min väg,  
i den har jag tålt den främmande vintern,  
när jag sände min stillsamma bön  
över is och vatten.

Sitter näktergalen på häggens gren  
och drar in sin snara av sång?  
O nej ... o ja: jag hör dig,  
mitt hemlands andedräkt.

## Den vita timmen

Vita fåglars flykt,  
den vid-vida snön av ljusa vingar –  
Mälarens vita timme:  
Vakna! Vakna upp!

Något har visst försvunnit för mig –  
En gång såg jag de vita  
seglens liljor på ett annat sätt,  
holmen blänkte annorlunda.  
Något har visst försvunnit för mig.

Solens ringande låga.  
Men hjärtat är tyst som en kyrkogård,  
där den kvävda glädjen i förtid  
har begravts levande.

## Drömmen brast

Foten har fastnat i vindens snara.  
Månen ler likt en dödingsmask –  
den släpper mig inte ur sikte.

Nu börjar det – nu börjar det  
sorgesamma suset från Mälaren,  
som inte är av denna världen.

Där den välkända bron. Där den välkända staden.  
Men det är som skulle jag frukta  
att en mäktig fiende hann fram.

Stjärnor snöar i mitt hår –  
Drömmen brast när timmen slog,  
föll som en blombukett ur min famn.

## En lärka

Ett blad – genomskinligt som glas.  
Solstrålar leker med sanden,  
ljusfläckar som äpplen på marken.

En lärka med daggig vinge,  
en klingande stjärna på himlen,  
i lycksalig sång  
förenar den himmel och jord.



## Långt borta

Rymden fylls åter av dag.  
Jag går i mångfärgat damm  
i sviktande gräs,  
i ljuset av måsvingar.

I skuggornas tystnad  
jublar gula blommor.  
Från dämpade, buttra klippor  
vågornas sjungande silver.

Allt har en tung skönhet.  
Långt borta,  
längre än långt borta  
finns en förbjuden lycka.

## Morgonrodnaden brände

På dagens grymma härd brände  
den sprödrosa morgonrodnaden  
ner önskningarna till grå aska.

O, dessa långa, tomma vägar!  
En fågel föll ner från himlen.  
Läpparnas sorg, tyst, var tyst.

## Minnenas spegel

Minnenas minne ...

Själen, denna spegel som sett så mycket –  
dess glas mattas inte än:

som i skuggan av likvaxsljus  
skakar emot dig sorgedukens  
kalla bål.

Vem äger detta ansikte med  
de frågande, förstenade tårarna?

I denna nådelöshet ser du  
till och med igenom dig själv.

## Fönstren står öppna mot stjärnorna

Fönstren står öppna mot stjärnorna,  
månen har lämnat gyllene spår  
framför dörren.

Natten skiner vit i ljuset  
och det svarta avståndet  
har den jagat bort härifrån.

Stilla, stilla, tyst som suckar  
kuttrar vindens duva.

Fönstren står öppna mot stjärnorna.  
Månen står på tröskeln.

## Någonstans

Över en enslig stig  
går jag halvt hukande,  
med ögonen ständigt vända  
mot tidens ilande visare.

Vid sidan av min ensliga stig  
fryser en sista blomma.  
lyckan och tiden faller för dödens lie  
någonstans, någonstans ...

Någonstans väntar ett hus –  
Minns, glöm det aldrig!  
Härda ut, du som lider,  
någonstans väntar ett land ...

Någonstans väntar ett hus,  
Någonstans väntar ett land –  
Härda ut, du som lider:  
du blir aldrig kvitt dem.

## Midsommarnatt

Var slutar dagen, var börjar natten?  
Vid midsommar håller de varandras blick,  
bundna av ett silverband,  
tänds dagen vid nattens mun.

Björken är daggig, diger av doft –  
Hur kunde allt komma ändå! ...  
Jag är för svag för att kunna ta del  
av allt, svagare än en blomma.

Trädet fortsätter att klinga som en klocka:  
fågeln somnade med sång i sin näbb –  
Men för oss är smaken av midsommarfröjden  
tyngre än för andra.

## En syn

Jag är tillbaka. Känslan av återseende  
slår emot mig från den kända poppelraden.  
Redan syns det vita huset bland tallarna ...  
Är det verkligen eller är det en lycklig dröm?

Där är ju den låga, slitna grinden, där  
ser jag fågelspår på vägen. Så knarrar den  
gyllene sanden tyst under mina steg. Jag ser dörren:  
vinranksbågen som leder in i lyckans hem.

Och runt trappan kryper indiankrassen  
och kastar sin brandgula eld över mina skor.  
Det stiger åt huvudet. Jag glöder: var och när  
fanns det nånsin en så trogen och väntande plats!

Där doftar lind och här svarta vinbär  
och genom den täta busken störtar en fågel;  
av glädje brister sångtråden i dess strupe ...  
Varenda rosenknopp har väntat på mig!

Framför mig på stentrappan fladdrar en skuggfläck.  
Jag stiger in i den. Denna tillflykt som  
en gång slöt sig runt kropp och själ,  
nu har den fått ett lager av helgdagsguld.

Och darrande lägger jag min hand  
på klinkan. Så stilla, så dunkelt rummet är ...  
Först ser mina ögon ingenting,  
jag bara känner hur de tyngs av heta tårar.

Jag går vidare. Allt gammalt är så nytt.  
Där väntar det dukade bordet.  
Jag bryter ett stycke bröd. Här är min mors kopp!  
Jag dricker och sänker tacksamt blicken.

Tafatt av tacksamhet går jag från rum till rum.  
I hyllorna står böckerna på rad,  
jag drar ut Böckernas Bok –  
Ur den strömmar välsignelse från mor och far.

Den gamla klockan slår tyst, som om min bror kallade.  
En varm, vänlig frid. Min egen säng väntar.  
Jag är inte längre rädd. Känner mig som  
ett barn, som blivit trött av dagens lek.

Länge gick jag med döden som följesven.  
Nu är jag hemma. Kammaren börjar lysa  
av den stora månen. Som om den var full av änglar,  
som tar emot min tacksamhet.

Jag är hemma. Ingenting annat tänker jag  
när jag full av andakt faller i sömn.  
Jag somnar i skydd av en julgran  
som tindrar allt mer och mer i mina drömmar.

## Vision

En sista fjärl av kvällssol på skuldran än,  
nu väntar hon morgonens nykterhet och bot.  
Hon själv var alltid sitt största hot –  
Nu isar tystnaden alla missljud igen.

Så att hon kan stryka munnen ren och bar  
från dess lågor av tryckande ljudlöshet:  
så att läpparna skall ha kylans friskhet,  
när hon ger sitt enda giltiga svar.

Hon ser: i en ökens svarta töcken,  
har vita vingar slagits upp som tält,  
änglar på knä under gnistrande tak som mattas:

Vilket våldsamt – barmhärtigt tecken!  
Allt hon rörde brände handen, allt har fällt  
ner henne. Kan något återigen fattas? ...

## Och en stjärna föll

Så oförskämt ny är den gamla månen –  
Men allt som inte går att vinna tillbaka!

O, min förlorade stad, min förlorade stad –  
som jag söker och har sökt, var jag än var.

Den som har kommit överens med det omöjliga,  
var finns hennes plats? Hennes plats finns var?

Är allt skugga och myt? Ren yta blott? –  
Ändå väckte mig en fågel i strupen.

Och nu föll en stjärna och mitt hjärta tog eld:  
Vad lämnas kvar ... vad tar jorden tillbaka?

Är det tomhet jag griper? O nej då, nej:  
Än är det viktiga kvar – kvar är att dö.

## Dessa hästar...

Denna sviktande balanslösa känsla  
mellan det sista regnet och den första snön.

Nu minns jag: när yggdrasil faller,  
då dör varje mänska, blomma och djur.

När jag inte förstod eller kunde glömma det  
tog jag och läste i Boken

om dessa hästar ... hästarna på Patmos –  
där blir du vägd du liderliga Jesabel,

när basunerna dånar ur änglarnas mun,  
och stjärnorna faller som fikon ur trädet.

Jag slöt ögonen och Boken:  
Det stora svaret låter sig inte gripas.

## I gränsland I

Så lågornas fradgande skum  
än flammar i solnedgången som lyser!  
Vallmorna står med öppen mun.  
Dagarna svalnar inte ens mot kvällen.  
De uppsvällda trädtopparna hyser  
häxkvastarnas svarta nystan.

Vad väser i snårets mörka rum?  
Som ett spädbarn jollrar en fågel.  
I vilket gränsland smyger min föraning fram?  
Ormkungens röda kam.  
Den grå skuggan av en odört.  
Kabbelekans hetsigt gula färg.

Över oss drog stormiga strider!  
Kvar finns den kvävande stanken.  
Det kom en tid, en annan, en tredje,  
all tid emellan var bedrägligt ny.  
Tiden står emot alla tider...

Den sista fågeln, vad ställer den för fråga?  
Jag har redan gett alla svar.  
Svart i min mun: ordlöshetens låga.

## I gränsland II

Nu tickar klockan tystare  
och avståndet är närmare,  
än den domnade känslan i mitt bröst.  
Under aklejrutan gömmer jorden  
ett otal sorger av alla slag  
mitt i den ur-eviga sömnen.

Bekymmer och bär har fallit till marken.  
Trädgården gömmer blott skuggor.  
Månstrålar knastrar i trädet.  
Redan skingras molnens sus.  
Upp far vattenfåglarnas vindkast,  
vattenfåglarnas vita vind.

Klockan tickar tystare på armen.  
Allt avstånd är närmare,  
än den domnade känslan i mitt bröst.  
Nu hav, du vattnens vatten,  
har alla mina tankar tillsammans  
blivit till skum i din ro.

## Sista kvällar I

Vid tröskeln glimmar höstblommor gult.  
Dagen sjunker i kvällshimlens jubel.  
Illavarslande retas en hackspett nånstans.  
En stig går till havet – och gåtan.

Så vattengnistorna stänkte och yrde,  
när det grymma havet röt med fradgande mun.  
Nu ligger blå fuktighet i dagsvarm buske  
och sömnigt gräs svalnar i kvällens skugga.

Nyponen rodnar med spetsade öron,  
och vågorna gurglar i ådrigt baktråg.  
Heta drömmar har jäst över och gått till spillo.  
Vinden slaknar i den gröna luften.

En våg kommer tyst, den andra tystare,  
ännu tystare stelnar stjärnornas sus. –  
Kan en eremit i öknen vara mer ensam  
än ett människobarn i andakt inför denna frid.



## Sista kvällar II

En mjukvingad fågel slår sig ner  
för natten i det strävåriga snåret.  
Dödsvallmon blir tyngre inför natten.  
En smula av livets bröd – återfunnen.

En bunt vattenväxter slokar mot en sten.  
Vad susar så? Blott minuternas regn.  
Vinden dalar från träden. Blir till ingenting.  
Jag går jämfotastelt som en skyltdocka.

Den dalande solen ger gräset ett skärt skimmer.  
Dagen faller ner i sanden. Framkallade ur skendöden  
står mina gamla tvångstankar ristade i hjärnbarken  
som urgamla tecken på en gravkammarvägg.

## Svart vind

Svart vind, svart vind över Mälaren,  
fylld av sjöfåglars ljus.  
O tankar så mångskiftande:  
anar jag, som en darrande manet,  
början på dess illavarslande sus?

Svart vind, svart vind över klipporna:  
en blomma skakar i det sträva gräset.  
Så få har dagarna blivit av så många –  
kommer den nu, den allra strängaste,  
den orättfärdiga rätttegången? ...

Svart vind, svart vind. En isängels angrepp.  
Dess skugga brinner på min skuldra.  
Vingsvärden stryker min midja –  
från Nätternas natt, utan glans,  
vad bådars dess ordlösa klang?

## Litteratur

På svenska

*Vigilia, dikter i urval*, 1963, i tolkning av Ivar Grünthal och Ilmar Laaban

*Himlafärd. Legend*, 1963, i översättning av Silvia Airik-Priuhka  
*Våra sånger fick vi med oss. 12 estniska kvinnliga poeter*. Urval och översättning av Silvia Airik-Priuhka, Stockholm 1983

Marie Under utgav 13 diktsamlingar och ett antal egna översättningar (hon har bland annat översatt Ibsens *Peer Gynt*, Maeterlincks *Fågeln blå* och Pär Lagerkvists *Barrabas* samt tysk lyrik). Hon finns översatt till tyska, engelska, finska, ungerska, ryska med flera språk.

## Estnisk poesi från ellerströms

Betti Alver *Historien om den vita kråkan*

Marie Under *Gnistor i askan*

Hella Wuolijoki *Sången om kriget*

fs 2007

Kalju Kruusa *Mötesvis*

Jürgen Rooste *Presidenten bor nämstans i närheten*

Doris Kareva *Tidens gestalt*

Doris Kareva *Nådatid*

*Estniska ballader: Tolv estniska folksånger*

Ilmar Laaban *Palingarderomb*

Ivar Ivask *Baltiska elegier*

ellerströms förlag

Fredsgatan 6

222 20 Lund

046-32 32 95

info@ellerstroms.se

www.ellerstroms.se



Marie Under är den estniska 1900-talspoesin och hela seklets historia förkroppsligad. Under hör till dem som format estniskan som litterärt språk, hon var med om att införa modernismen och utvecklade decennium efter decennium en egen stil som i hennes ålderdomsdikter från 80-årsåldern är slipad till desillusionerad renhet och oavvislig klarhet. Under kom till Sverige som flykting i början av andra världskriget och avled i Stockholm 1980.